

Normanska osvajanja na prostoru Europe tijekom 9. i početkom 10. stoljeća

Požgaj, Alberta

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:913573>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Alberta Požgaj

**NORMANSKA OSVAJANJA NA
EUROPSKOM PROSTORU TIJEKOM 9. I
POČETKOM 10. STOLJEĆA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

ODSJEK ZA POVIJEST

ALBERTA POŽGAJ

**NORMANSKA OSVAJANJA NA
EUROPSKOM PROSTORU TIJEKOM 9. I
POČETKOM 10. STOLJEĆA**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Marko Jerković

Zagreb, 2019.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Podrijetlo Normana.....	2
3. Razlozi osvajanja	5
4. Primjeri osvajanja	7
5. Utjecaji normanskih osvajanja na europsku kulturu.....	11
6. Zaključak.....	13

1. Uvod

Tema ovog rada su Normani, točnije, normanska osvajanja na prostoru Europe. Obradit će se period tijekom njihova vrhunca u 9. stoljeću nadovezujući se na početak 10. stoljeća. Uz kratak opis njihova podrijetla rad će se zaključiti stvaranjem Normandije oko 911. godine.

Slavno vikinško doba, u literaturi poznatije pod nazivom *Viking Age*, podrazumijeva period koji započinje prvom poznatijom prekomorskom vikinškom ekspedicijom, razaranjem samostana u Lindisfarneu 793. godine u Northumbriji, pokrajini u Engleskoj.¹ Nakon toga, period vikinških osvajanja, ali i naseljavanja osvojenih područja trajao je punih 250 godina.²

Cilj ovog rada je ukratko objasniti podrijetlo Normana i analizirati njihove moguće razloge kretanja u osvajanja. Nadalje, dajući primjere vikinških osvajanja te navodeći utjecaje spomenutih na život Europljana cjelokupni rad se zaključuje utemeljenjem Normandije 911. godine.

U dosadašnjim historiografskim istraživanjima fokus je prvenstveno stavljen na vikinška osvajanja kroz period od 250 godina. Navode se godine, područja i gradovi koji su bili dio vikinških pohoda. Naglasci su stavljeni na objašnjenje vikinške kulture, pisma i religije gdje se posebno ističe religija i rituali kao važan čimbenik svakodnevnog vikinškog života. Upravo će sve od navedenog biti prisutno i objašnjeno u ovom radu. No, naglasak će u ovom radu također biti i na utjecajima vikinških osvajanja, dio koji je do sada bio zanemarivan u istraživanjima.

¹ Jackie GAFF, *The Vikings*, Pargon, Bath, 2002., str. 4.

² William FITZHUGH i Elizabeth WARD, *Vikings: The North Atlantic Saga*, Smithsonian Institution Press, Washington, 2000., str. 14.

2. Podrijetlo Normana

Prije ulaska u dublju analizu samog podrijetla Normana potrebno je utvrditi nazivlje koje prati Normane odnosno Vikinge te napraviti distinkciju među spomenutim. Naime, *vikingr* je naziv za staro norveškog gusara, naziv koji potječe od staro nordijske riječi *vik* koja u prijevodu označava zaljev ili potok, dok se naziv *norman*, točnije, *nortman* pojavio oko godine 1000.³ Potrebno je istaknuti kako se radi, iako je riječ o nazivima drugačijeg postanka, o jednom narodu, samo što se naziv *viking* u historiografiji koristi za napadače u kontekstu kada pljačkaju željene prostore, dok se naziv *norman* koristi za period kada „ljudi sa sjevera“ počinju trajno naseljavati određeno područje.⁴ Normani se, u nekim izvorima poput djela *Vikings: The North Atlantic Saga*, spominju kao potomci izvornih Vikinga koji su, također, trajno naselili neki prostor.⁵

Normane krasi kulturno bogatstvo kao i bogatstvo društvenih odnosa i inovacija. No, nerijetko se nalaze pod stigmom krvoločnih pljačkaša koji su u svakom smislu zaostali na razvojnoj razini. Spomenuto se ponajviše ističe kod Lopezova opisa, kako ih on naziva, Skandinavaca u svojem djelu *Rođenje Europe*.⁶ Gaff ističe kako su unatoč svojoj lošoj reputaciji koju su stekli tijekom godina Vikinzi bili odlični trgovci, vrlo vješti mornari te izrazito sposobni brodograditelji. Također, ističe se njihova izrazita znatiželja za otkrivanjem novog svijeta stoga ne čudi činjenica kako su upravo Vikinzi bili prve pridošlice koje su naselile Grenland i Island. Poznata je i priča o Leifu Ericssonu koji je zajedno sa svojom flotom prvi otkrio Sjevernu Ameriku.⁷

Prvo spominjanje odnosno prvi trag Vikinga teško je sa sigurnošću odrediti ako ostavimo po strani njihov prvi, već prethodno spomenuti, napad na samostan u Lindisfarneu u Northumbriji krajem 8. stoljeća. Radi se o narodu čije domovine su bile Švedska, Norveška i Danska i otkuda su kretali u svoje prve pohode i osvajanja. Točno datiranje pojave samih Vikinga otežava i činjenica da su većinu izvora, s ne toliko objektivnog stajališta, pisali svećenici, redovnici, svjedoci njihova vremena. Također, postoje runski zapisi koje su pisali sami Vikinzi, no oni su do danas u velikoj većini ostali nerazjašnjeni zbog kompleksnosti njihova izgleda i samog pisma. No, podaci koji nam uvelike koriste kako bismo shvatili složeni svijet vikinškog društva su oni s kraja 9. stoljeća. Tada je kralj Alfred Veliki od

³ Ivo GOLDSTEIN i Borislav GRGIN, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, Novi Liber, Zagreb, 2006., str. 139.

⁴ GOLDSTEIN i GRGIN, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 139.

⁵ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 14.

⁶ Roberto LOPEZ, *Rođenje Europe: st. V-XIV.*, Školska knjiga, Zagreb, 1978., str. 108.

⁷ GAFF, *The Vikings*, str. 5.

skandinavskog trgovca Ottara zatražio njegov opis funkcioniranja vikinškog društva i svakodnevnog života.⁸ Ottar, iako vrlo oskudno, opisuje složenost vikinškog društva u svoj opis uključujući prostor od sjeverne Norveške do zapadnog Baltika.⁹

U svojim počecima Vikinzi nisu živjeli u jednoj ujedinjenoj zemlji. Naprotiv, njihov svakodnevni život se odvijao u naseobinama odnosno zajednicama na čelu koje je bio starješina te se tadašnje vikinško društvo dijelilo na jarlove/starješine, karlove/slobodne muškarce i žene i thrallove/robove.¹⁰ Skandinavsko je društvo tijekom vikinškog perioda bilo poput otvorenog sistema gdje je svaki član zajednice morao od ugroze kontinuirano braniti svoj položaj u društvu. Postojanje političke svijesti kod Vikinga dokazuje činjenica da je najmanje jednom mjesečno zasjedalo vijeće (poznatije kao velika skupština) kojim je moderirao starješina zajednice te su se na vijeću donosile odluke vezane za cjelokupnu zajednicu uključujući i sudovanje za počinjene zločine.¹¹ Fitzhugh i Ward daju još veću važnost spomenutom vijeću dajući primjer islandskog vijeća iz 930. godine kojeg nazivaju pretečom najstarijeg demokratskog parlamenta u povijesti.¹²

Na prostoru Skandinavije je netom prije „procvata“ vikinškog razdoblja živjelo otprilike nekoliko tisuća ljudi koji su se dijelili u dvije etničke skupine; narodi germanskog podrijetla te ugrofinski narod, Laponci ili Saami.¹³ Oko 700. godine na norveškom teritoriju postojalo je 7-8 manjih zajednica koje su prerasle u kraljevstva, današnja Švedska je bila podijeljena na dva velika kraljevstva, dok je Danska, geografski gledano s najmanjim opsegom teritorija, prednjačila u formiranju jedinstvenog vikinškog kraljevstva oko 800. godine te je razvila, za to doba, zavidnu kako socijalnu tako i političku koheziju.¹⁴

Na spomen Vikinga često se u prvi plan stavljaju njihova divlja, krvoločna osvajanja i brutalnost te neustrašivost koja ih je krasila. Zbog navedenog je zanemaren njihov svakodnevni život prožet bogatom kulturom, religijom, umjetnošću. Dragocjeni izvori informacija čine arheološka nalazišta poput onog u Lofotenu u Norveškoj gdje je dugotrajnim iskopavanjem otkrivena farma odnosno naseobina starješine mjesta Borg. Pronađena otkrića nam uvelike otkrivaju način na koji su Vikinzi živjeli te daju detaljniji uvid u njihovu svakodnevicu čime se razbija mit o njima kao o nemilosrdnim bićima s dalekog sjevera. Nalazište u Lofotenu otkriva kako je vikinška naseobina iz 8./9. stoljeća predstavljala tadašnju

⁸ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 31.

⁹ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 31.

¹⁰ GAFF, *The Vikings*, str. 12.

¹¹ GAFF, *The Vikings*, str. 12.

¹² FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 19.

¹³ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 37.

¹⁴ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 41.

visoko razvijenu luku okruženu plodnim i obradivim pašnjacima.¹⁵ Središnji dio činila je nastamba duga 83 metra koja je pripadala starješini, dok su uz sam prilaz u more pronađena još tri objekta duga 26 metara unutar kojih su se gradili brodovi. Također, pronađeno je oruđe koje dokazuje kako su poljoprivreda i ribarstvo bili glavne grane kojima su se ti Vikinzi bavili, no iznenađuje činjenica kako su pronađeni pribori koji nisu svojstveni vikinškoj kulturi poput fine keramike i stakla te dijelova zlata. Navedeno upućuje na to da je pronađena naseobina bila bitna vikinška luka i trgovačko središte.¹⁶

Religija je za Vikinge bila izrazito važna te sastavni dio njihove svakodnevice. Vikinzi su bili mnogobošci te su vjerovali kako nadnaravne sile i moći kontroliraju sve procese, događaje i situacije u njihovim životima.¹⁷ Smatrali su kako je zemlja ravna, okružena oceanom oko kojeg je omotana zmija.¹⁸ Bogovi Odin, Thor, Frey, Freya, Frigg, Badir i ostali bili su dio dviju neprijateljskih obitelji *Aesir* i *Vanir* te su živjeli u *Asgardu*, središtu svijeta oko drva života *Yggdrasila*. Ispod njih bili su ljudi koji su živjeli u *Mitgardu*, dok su ispod ljudi, u *Utgardu*, živjeli divovi.¹⁹ Vikinška religija i mitovi čine izrazito kompleksan i slojevit spoj saga, vjerovanja, obreda i kultova.

Oruđa, umjetnine, pribori za jelo, glazbeni instrumenti u obliku zvečke, tapiserija poput one iz Oseberga koja prikazuje svadbenu povorku, ostaci drakara, grobni ostaci, runsko pismo, zbirke pjesama i priča *Edde*, brončani kip Buddhe koji potječe iz 8. stoljeća, sve to ukazuje na bogat kulturni i društveni život Vikinga.²⁰

Upravo se zbog svih navedenih materijalnih dokaza o Vikinzima ne može govoriti samo o nemilosrdnim osvajačima čiji je krajnji cilj bilo pljačkanje, ubijanje i silovanje. Bogatstvo kulturnih ostataka koje je ostalo iza njih služi kao neiscrpno vrelo koje nam daje uvid u drugačiji životni stil Vikinga o kojemu se rijetko govori.

¹⁵ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 43.

¹⁶ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 43.

¹⁷ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 55.

¹⁸ Jacqueline MORLEY, *How would you survive as a Viking*, Watts Books, London, 1995., str. 8.

¹⁹ MORLEY, *How would you survive as a Viking*, str. 19.

²⁰ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 56.

3. Razlozi osvajanja

Što je natjeralo ovaj narod da krene u pohode i osvajanja? Na to pitanje povjesničari ni danas ne mogu sa sigurnošću odgovoriti, prije svega jer još uvijek ne postoje i nisu otkriveni izvori koji definitivno utvrđuju zašto su Vikinzi krenuli na pustolovine koje su ih nosile kilometrima daleko od domovine.

Goldstein i Grgin navode kako ne postoji nijedan izvor koji svjedoči o vikinškim razlozima napuštanja matične zemlje.²¹ Allan pak ističe kako je Vikinge krasio nemirni duh koji ih je tjerao na istraživanje.²² Allan nadalje tvrdi: „Čak i kod kuće, vikinški su narodi bili entuzijastični putnici. Ljeti bi se kretali uokolo pješice ili na konjima, zimi bi koristili klizaljke, sanjke i skije“.²³

No, slavna osvajanja i pohodi se ne mogu svesti tek na puki nemirni duh. Razlozi osvajanja bi se mogli pronaći u samoj vikinškoj domovini. Naime, zemlje Skandinavije koje su naseljavali Vikinzi karakterizira oštra klima uključujući vrlo hladne zime i blaga ljeta.²⁴ U planinama i unutrašnjosti snijeg bi prekrivao tlo nekoliko mjeseci, dok su na obali Norveške često bili prisutni dugi, kišni periodi.²⁵ Za razliku od Norveške, u Danskoj i južnoj Švedskoj nije bilo toliko kišnih perioda te su zahvaljujući tome ta područja bila povoljnija za obradu zemlje.²⁶ Također, prostor Norveške sačinjavao se od tek tri posto obradivih površina, područja oko kojih će kasnije nastati gradovi Oslo i Trondheim.²⁷ Iz navedenog se može zaključiti kako su Vikinzi, između ostalog, kretali u osvajanja jer se zbog pomanjkanja obradivih površina, a povećanja stanovništva cjelokupno stanovništvo nije moglo prehraniti i održati.

Problem nedostatka zemlje ističe i Allan navodeći kako je želja za zemljom u vikinškim životima bila stalna, dok je jačina te želje varirala od područja do područja odnosno o plodnosti tla i broju stanovnika.²⁸

Osim egzistencijalnog razloga izdvaja se još jedan. Naime, nakon što bi otac kao glava kuće preminuo najstariji sin bi naslijedio sve što je obitelj posjedovala, uključujući i zemlju. I dok bi se kćeri pouđavale ostali sinovi bi morali kupiti vlastitu zemlju od koje bi živjeli ili su

²¹ GOLDSTEIN i GRGIN, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 140.

²² Tony ALLAN, *Vikinzi*, Barnes & Noble Books, New York, 2008., str. 66.

²³ ALLAN, *Vikinzi*, str. 67.

²⁴ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 32.

²⁵ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 33.

²⁶ Marko VULESICA, *Migracije Vikinga i Madara od 8.-10.stoljeća*, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2011., str. 119.

²⁷ FITZHUGH i WARD, *Viking.*, str. 32.

²⁸ ALLAN, *Vikinzi*, str. 68.

bili primorani otići u osvajanja i tako se nadati da će ili pljačkom zaraditi dovoljno za život u domovini ili da će uspjeti u stranoj zemlji osnovati zajednicu.²⁹

Također, politički pritisci su bili jedan od razloga kretanja u osvajanja gdje Allan posebno ističe period vladavine Haralda Ljepokosog/Dugokosog u Norveškoj.³⁰ Harald je o. 860. godine postao Harald I., a 872. je ujedinio sva norveška područja u jedno norveško kraljevstvo te iako se ne zna mnogo o njegovoj vladavini poznato je da su u tom periodu brojni Norvežani napustili domovinu, a neki od njih su bili prvi naseljenici Islanda.³¹

Šume su u vikinško doba prekrivale velik dio teritorija Skandinavije, a zbog nepristupačnosti terena bilo ih je gotovo nemoguće prijeći.³² Zbog toga su se Vikinzi okrenuli rijekama, morima i oceanima kao prometnim putevima preko kojih bi međusobno komunicirali, trgovali i osvajali. Vikinge je samo okružje, okoliš i geografsko područje na kojem su bili smješteni nagnao na migracije i osvajanja.

Nadalje, zanimljivu analizu razloga navode Fitzhugh i Ward.³³ Radi se o *konceptu vremenske razlike* prema kojemu su Vikinzi određivali vrijeme potrebno da se od točke A dođe do točke B. Odnosno, Vikinzi svoja putovanja nisu mjerili u prijeđenim kilometrima, od na primjer Hedebya u Danskoj do Birke u Švedskoj, već koliko je sveukupno vremena prošlo. Prema navedenom konceptu, manje vremena im je trebalo da brodovima dođu od/do određenih luka u različitim zemljama negoli im je trebalo da dođu od jednog do drugog grada na području iste zemlje. Odnosno, Vikinge je unutrašnja nepristupačnost terena njihove domovine nagnala da se okrenu morima, rijekama i oceanima kao glavnim prijevoznim i komunikacijskim putevima. Svakodnevno su odlazili u ribolov i istraživanje, neprestano gradili brodove i usavršavali svoju tehniku brodogradnje. Na temelju toga se iskristalizirao koncept vremenske razlike koji može poslužiti kao jedno od objašnjenja zašto su Vikinzi bili vrsni moreplovci, brodograditelji, trgovci te naposljetku osvajači.³⁴

²⁹ MORLEY, *How would you survive as a Viking*, str. 34.

³⁰ ALLAN, *Vikinzi*, str. 69.

³¹ Hrvatska enciklopedija, *Harald I. Ljepokosi*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, mrežno izdanje, 2018.

³² FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 34.

³³ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 34.

³⁴ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 34.

4. Primjeri osvajanja

Prva poznata i povijesno utemeljena vikinška pljačka na prostoru Europe, ona iz 793. u Lindisfarneu utrla je put daljnjim osvajanjima koja će se nezaustavljivom brzinom širiti po Engleskoj, Irskoj, Francuskoj, Grenlandu, Islandu, ali i Sredozemlju, Bizantu te Rusiji.

Johannes Bronsted je utvrdio kako se vikinške migracije mogu podijeliti u četiri skupine. One uključuju migracije kao piratski upadi, migracije kao politički motivirani poduhvati, migracije u svrhu kolonizacije te migracije s ciljem trgovačke ekspanzije. Također, vikinške migracije su u svojim počecima bili čisti piratski upadi sa svrhom pljačkanja, ubijanja i silovanja te naknadnog povratka u domovinu. No, nakon nekog vremena migracije čija svrha je bila kolonizacija iskaču u prvi plan kao i želja trgovačke ekspanzije. Nadalje, valja napomenuti kako osvajanja i pohodi nisu bili organizirani kolektivno, nije se radilo o odluci čitavog naroda da krene u osvajačke pohod već se uvijek radilo o skupini od nekoliko desetaka do stotinjak osoba koje su odlučile krenuti u pohod.³⁵

No, bez osnovnih sredstava za prekomorska osvajanja teško da bi Vikinzi u tolikoj mjeri ostavili svoje tragove i utjecaje u Europi, ali i šire. Najvažnije sredstvo je svakako bilo ono prijevozno, a to je bio brod. Allan razlikuje teretne brodove, *knarr*, koji su bili širi, s omjerom duljine i širine 4:1 za razliku od *drakara*, brodova koji su isključivo služili za duga putovanja i ratovanja te im je omjer duljine i širine u prosjeku iznosio 7:1.³⁶ Nadalje, teretni brodovi *knarrovi* imali su učvršćene jarbole, dok su *drakari* imali jarbole koji su se vrlo lako mogli spustiti kada je to bilo potrebno.³⁷ Ono što je zajedničko bilo svim brodovima jest bio način na koji su bili građeni pošto su se svi brodograditelji služili starim, tradicionalnim principom gradnje gdje su nastojali dobiti oblik ljeske tako što bi nepropusne daske i ljeske drveta preklapali i pričvrstili ih na preklapanjima dodatnim potpornim daskama.³⁸ Velika pozornost pridana je i konstrukciji snažne kobilice koja je činila kralježnicu brodova. Brodograditelji su uspjeli izgraditi lak i fleksibilan brod, koji je prema procjenama mogao postići brzinu veću od 18,5 kilometara na sat te za čiju izgradnju je bilo potrebno otprilike 12 hrastova, zahvaljujući tome što su obod broda stanjivali sjekirama te postigli efekt da brod „jaše na valovima, a ne da se bori protiv njih“.³⁹ Zahvaljujući strukturalnom i promišljenom načinu brodogradnje, poznavanju smjera puhanja vjetrova, morskih struja, prepoznavanju

³⁵ Johannes BRONSTED, *The Vikings*, Penguin Books, London, 1965., str. 31.

³⁶ ALLAN, *Vikinzi*, str. 70.

³⁷ ALLAN, *Vikinzi*, str. 71.

³⁸ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 86.

³⁹ ALLAN, *Vikinzi*, str. 71.

obrazaca letenja ptica i njihovih migracija te kretanja nebeskih tijela Vikinzi su tijekom 250 godina svoje vladavine uspjeli uspostaviti pomorsku nadmoć.

Anglo-saksonska kronika, između ostalog, opisuje vikinško osvajanje Britanskog otočja nazivajući novi osvajački narod „pljačkaškim bezbožnicima“.⁴⁰ Osim, već nekoliko puta spomenutog, pljačkanja Lindisfarnea 793. godine postoji niz daljnjih vikinških osvajanja na prostoru Engleske. Naime, ističe se 835. godina kada je uslijedilo dansko iskrcavanje i pustošenje otoka Sheppeya kao i 850. godina kada *jarl* Rorik/Horik sa svojom vojskom pljačka London i Canterbury. Vrhunac osvajanja ovog područja započinje s 865. godinom kada se na engleske obale, prvenstveno područje današnjeg Norfolka, iskrcavaju ogromne vikinške flote pod vodstvom trojice braće; Ivara Bez Kostiju, Ubbea i Halfdana.⁴¹ Ubrzo su osvojili York, točnije 866. godine, te Nottingham 867.⁴² 871. godine na englesko prijestolje dolazi kralj Alfred Veliki koji će, nakon mukotrpnih borbi, uspjeti primiriti Vikinge i njihova daljnja osvajanja.⁴³ Naime, te iste godine u bitci kod Ashdowna Englezi su odnijeli pobjedu što je tada za njih predstavljalo velik uspjeh.⁴⁴ Također, Englezima je pripomogla činjenica što su nakon poraza kod Ashdowna Vikinzi međusobno podijelili posjede kojima su još raspolagali te je Alfred nakon danskog poraza kod Edingtona 876. godine mogao bolje ovladati vikinškim stanovništvom.⁴⁵ No, spomenuto nije nikako zaustavilo daljnje sukobe između, prvenstveno, Danaca i Engleza koji su od tada živjeli u neposrednoj blizini.

Na prostoru sjeverno od Škotske ističe se Orkneysko otočje, prostor sačinjen od 70-tak otoka od kojih je samo 20 naseljeno. Vikinzi su otočjem zagospodarili između 9. i 10. stoljeća, a takav omjer snaga zadržao se sve do 1472. kada je otočje pripojeno Škotskoj.⁴⁶

Vikinški upadi i osvajanja na prostoru Irske postaju učestala pojava od 830. godina iako su Vikinzi taj prostor već posjetili 40-tak godina ranije. To je period norveške prevlasti u Irskoj kada oni prvi osvajaju Armagh, a nedugo zatim osnivaju lučke utvrde poput Dublina, Corcka, Waterford i Limericka. No, Irska je ustvari bila poprište borbi za prevlast između Danaca i Norvežana. Nakon što je norveška prevlast opala Danci su iskoristili situaciju i 850. godine uništili Dublin.⁴⁷ Naposljetku su Irci iskoristili međusobne vikinške borbe te su 901./902. godine pod vodstvom kralja Cearbhalloma od Leinstera osvojili Dublin.⁴⁸

⁴⁰ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 99.

⁴¹ Gwyn JONES, *A history of the Vikings*, Oxford University Press, Oxford, 1986., str. 219.

⁴² BRONSTED, *The Vikings*, str. 53.

⁴³ Hrvatska enciklopedija, *Alfred Veliki*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, mrežno izdanje, 2018.

⁴⁴ Donald F. LOGAN, *The Vikings in history*, Routledge, New York-London, 2003., str. 41.

⁴⁵ BRONSTED, *The Vikings*, str. 54.

⁴⁶ ALLAN, *Vikinzi*, str. 85.

⁴⁷ JONES, *A history of the Vikings*, str. 213.

⁴⁸ JONES, *A history of the Vikings*, str. 208.

Istočni su pohodi na prostore Rusije i Bizanta predstavljali kretanja motivirana trgovinom.⁴⁹ Postoje zapisi koji opisuju susrete Vikinga i Kurlana s početka 9. stoljeća na prostoru današnje Letonije. Tada započinju sve češća vikinška putovanja tim istočnim putevima. Prvo naselje koje su Vikinzi naselili na prostoru Rusije bila je današnja Stara Ladoga, dok se osnivanje Novgorodske i Kijevske države pripisuje upravo Skandinavcima.⁵⁰ Nadalje, postojala su dva glavna trgovačka puta niz rijeke Dnjeper i Volgu na kojima su Vikinzi bili suočeni s opasnim i 2 250 kilometara dugim putem do Crnog mora te naposljetku Konstantinopola.⁵¹ Vikinšku opčinjenost Bizantom najbolje opisuje Allan: „Bizantska je prijestolnica djelovala poput magneta na ambiciozne nordijske trgovce, koji su svoju robu mogli zamijeniti za svilu, začine, nakit i ostale luksuze Levanta“. Također, ističe se činjenica kako su zahvaljujući iskazanoj odvažnosti, hrabrosti i izdržljivosti Vikinzi kao Varjazi postali dio jedinice koja je činila osobnu stražu cara.⁵²

Jedan od prvih stanovnika Islanda po kojemu je Island i dobio ime bio je Floki Vilgerdason. Floki nije mogao ostati na Islandu duže od godine dana jer nije spremio sijeno za zimske zalihe zbog čega je ostao bez stoke. No, Flokijev neuspjeh nije obeshrabrio druge te su sve obradive površine na prostoru Islanda bile zauzete do 930. godine.⁵³

Nadalje, naseljavanje Grenlanda od strane Vikinga započinje oko 930. godine s G. Ulf-Krakasonom te se nastavlja na 982. i priču o Eriku Crvenome koji je prvi naselio prostor Grenlanda i dao mu to ime.⁵⁴

Prostor današnje Francuske je tijekom cijelog 9. stoljeća bio na udaru vikinških osvajanja i pljački. No, Vikinzi, kao narod sa sjevera, nisu za Franke predstavljali novost, već je Franke neugodno iznenadila promjena u njihovu ponašanju. Naime, prije pljačkaških i osvajačkih pohoda Vikinzi su s Francima trgovali na područjima velikih trgovačkih središta Frizije poput Dorestanda na području današnje Nizozemske.⁵⁵ Mogu se samo zamisliti razmjeri tadašnjeg franačkog iznenađenja i nespremnosti kada je danski kralj Gotfred oko 800. godine odlučio napasti Friziju.⁵⁶ Gotfredov pohod nije bio krvav, no onaj na Dorestand iz 834. godine jest. Dorestand je tada u potpunosti uništen i opljačkan.⁵⁷ Iste godine je uslijedio napad na Noirmoutier, južno od ušća Loire, a uskoro nakon toga 836. i 837. ponovni

⁴⁹ ALLAN, *Vikinzi*, str. 80.

⁵⁰ BRONSTED, *Vikings*, str. 64.

⁵¹ ALLAN, *Vikinzi*, str. 80.

⁵² ALLAN, *Vikinzi*, str. 82.

⁵³ ALLAN, *Vikinzi*, str. 87.

⁵⁴ ALLAN, *Vikinzi*, str. 88.

⁵⁵ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 117.

⁵⁶ BRONSTED, *The Vikings*, str. 34.

⁵⁷ BRONSTED, *The Vikings*, str. 47.

napadi na Friziju.⁵⁸ Nakon pljačkanja Rouena 841. godine te pokolja u Nantesu 842. godine, kod Norvežana se javlja nova ideja. Naime, Norvežani su se nakon pokolja u Nantesu povukli na Noirmoutier gdje su prezimili. Tada se kod Vikinga stvorila ideja o trajnom naseljavanju tih prostora s obzirom na povoljnije klimatske uvjete te plodnost zemlje.⁵⁹ Rodila se ideja koja će 60-tak godina kasnije postati stvarnost osnivanjem Normandije oko 911. godine. No, prije utemeljenja Normandije Franačku su čekali dugi i krvavi obračuni s Vikinzima.

Vikinzi su iskoristili franačku situaciju neslaganja braće Lotara, Karla Ćelavog i Ludviga.⁶⁰ 845. godine dogodile su se dvije franačke tragedije. Prvo, danski kralj Horik pljačka i uništava Hamburg (pod Ludvigom Njemačkim), dok u isto vrijeme traje spaljivanje Pariza.⁶¹ Kako bi spasio Pariz, Karlo Ćelavi je kupio mir s Vikinzima tako postavši prvi vladar koji je platio *danegeld*, vrsta poreza koji se plaćao Vikinzima kako oni prvenstveno ne bi dalje osvajali i pljačkali područja zemlje u koja su pridošli.⁶² Jones navodi kako su do 870.-ih godina Vikinzi opljačkali gotovo sve gradove na obali te one u unutrašnjosti, a samo neki od njih su Pariz, Toulouse, Orleans, Limoges, Chartres, Beauvais. Također, u periodu od 878. godine do 892. Flandrija i okolica bivaju napadnuti niz puta.⁶³

Vikinzi u sljedećim godinama počinju nailaziti na sve veći i bolji otpor. Spomenuto se očituje u bitci koju su Danci na čelu s vođom Rollonom/Hrolfom izgubili oko 910., 911. godine u blizini Chartresa.⁶⁴ Rollon pristaje na mir te mu tadašnji francuski kralj Karlo III. Bezazleni prepušta prostor s obje strane donjeg toka Seine. Tada je stvorena Normandija, a kako navode Goldstein i Grgin: „Područje je prema svojim novim vladarima, prozvano Normandijom, a normanski vođe, sada su normandijski vojvode“. U periodu nakon utemeljenja Normandije, Normani su udvostručili svoj prostor dosegnuвши Bretanju na zapadu, dok su se na jugoistoku približili Parizu. Normani su se brzo i uspješno integrirali prihvativši kršćanstvo, dok su sljedeći normanski vojvode uspostavili efikasnu i jaku vlast.⁶⁵ Normanski vojvode nastojali su sve kako bi održali vlast koju su uspostavili na prostoru Normandije. Navedeno je vidljivo u njihovu prelasku na kršćanstvo, korištenje staro nordijskog jezika brzo opada, a od početka 11. stoljeća normanski vojvode se i službeno nazivaju *dux*.⁶⁶

⁵⁸JONES, *A history of the Vikings*, str. 210.

⁵⁹JONES, *A history of the Vikings*, str. 212.

⁶⁰JONES, *A history of the Vikings*, str. 108.

⁶¹BRONSTED, *The Vikings*, str. 48.

⁶²BRONSTED, *The Vikings*, str. 50.

⁶³JONES, *A history of the Vikings*, str. 215.

⁶⁴GOLDSTEIN i GRGIN, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 144.

⁶⁵GOLDSTEIN i GRGIN, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 144.

⁶⁶FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 124.

5. Utjecaji normanskih osvajanja na europsku kulturu

Tijekom dugog vikinškog perioda koji je trajao 250 godina, Vikinzi su neosporno ostavili velik utjecaj na europsku kulturu. „Djelovali su kao katalizator promjene u svijetu koji je bio u razdoblju stagnacije“, slikovito opisuje Allan.⁶⁷ Normani, odnosno Vikinzi, najveće su utjecaje ostavili u zemljama poput Islanda i Grenlanda gdje su bili ili prvi ili među prvim naseljenicima tih prostora. No, nisu ni ostale zemlje koje su se našle na ruti vikinških osvajanja i/ili pljačkanja ostale zakinute za vikinške utjecaje.

Goldstein i Grgin navode zanimljivu činjenicu kako su prema određenim antropološkim karakteristikama, posebno ističući učestalost krvnih grupa, stanovnici engleskog Norwicha bliži Dancima nego ostalim stanovnicima Engleske.⁶⁸ Nadalje, suvremeni islandski jezik još uvijek sadrži mnoge karakteristike staro nordijskog jezika te je zbog toga predmet istraživanja brojnih znanstvenika koji se bave istraživanjem Vikinga i njihovih utjecaja na europsku kulturu.⁶⁹ Mnogi gradovi širom Skandinavije danas nose imena vikinških bogova poput gradova Torsby, Odensvi, Ullevi.⁷⁰ Vikinški utjecaji prelili su se i na kulturu pa se tako izdvaja opera Richarda Wagnera *Prsten Nibelunga* gdje su prisutni elementi iz staro nordijske mitologije i religije poput heroine Brunhilde.⁷¹

Osim spomenutih utjecaja Vikinzi su ostavili one mnogo značajnije. Oblikovali su i uspostavili trgovačke rute i puteve od Grenlanda do Bagdada.⁷² Utemeljili su najstariju republiku na prostoru sjeverne Europe, Island.⁷³ Posebno se ističe njihov utjecaj u Irskoj gdje su osnovali prve gradove poput Dublina, Corca, Limericka, Waterforda i Wexforda.⁷⁴ Zaslužni su za izgradnju nasipa u Dublinu koji je prvotno služio kao obrana od poplava, a kasnije je njegovim proširenjem zatvorio i dodatno utvrdio grad.⁷⁵ Vikinški način ratovanja također je ostavio dubok utjecaj na stanovništvo koje se našlo na njihovoj meti. Naime stanovništvo je pokušavalo izraditi što realističnije imitacije vikinškog oružja poput dugih mačeva s dvostrukom oštricom ili koplja s oštricom dugom pola metra.⁷⁶

⁶⁷ ALLAN, *Vikinzi*, str. 9.

⁶⁸ GOLDSTEIN i GRGIN, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 142.

⁶⁹ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 352.

⁷⁰ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 364.

⁷¹ FITZHUGH i WARD, *Vikings*, str. 361.

⁷² FITZHUGH i WARD, *Vikings*, 352.

⁷³ ALLAN, *Vikinzi*, str. 7.

⁷⁴ ALLAN, *Vikinzi*, str. 7.

⁷⁵ Hailey PAIGE, *Viking Age Influences in Ireland: A Transformation of urbanism, economy and political relations*, Eastern Illinois University, Illinois, posjećeno 2018., str. 15.

⁷⁶ PAIGE, *Viking Age Influences in Ireland*, str. 16.

Utemeljenjem Normandije i kasnijim učvršćivanjem svoje vlasti Normani su stvorili novu geografsku pokrajinu Francuske, a svojim utjecajem oblikovali navedeno područje davši tadašnjoj Francuskoj novi izgled. Nadalje, prije utemeljenja Normandije u Franačkoj nastaje *feudalizam*.⁷⁷ Prihvativši postojeći sustav feudalnih odnosa Normani pod vodstvom Vilima I. Osvajača proširuju utjecaje koju su i sami, oko 911. godine, odlučili prihvatiti. S Vilimom I. Osvajačem, normandijskim vojvodom, koji se nakon bitke kod Hastingsa okrunio za engleskog kralja započinje nova etapa i širenje, sada romaniziranog, normanskog utjecaja Europom.⁷⁸

⁷⁷ Hrvatska enciklopedija, *Normandija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, mrežno izdanje, 2018.

⁷⁸ Hrvatska enciklopedija, *Vilim I. Osvajač*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, mrežno izdanje, 2018.

6. Zaključak

Skandinavski je narod Vikinga bio ratoboran, krvoločan, neustrašiv, ali i inovativan te osvajački i trgovački nastrojen. Njihovi veliki osvajački pohodi i putovanja od Grenlanda, Islanda, Amerike preko Engleske, Irske i Franačke do Sredozemlja, Bizanta i Rusije svjedoče o njihovoj tadašnjoj snazi i utjecaju koji će stoljećima kasnije još uvijek imati, premda ne u istom obliku.

Osnivanjem Normandije oko 911. godine Vikinzi postaju dio veće cjeline koju će od tada štiti i graditi, a ne rušiti i pljačkati kao što je to slučaj bio ranije. Uzimajući u obzir opsežna istraživanja William Fitzhugha i Elizabeth Ward može se zaključiti kako su Vikinzi bili kulturno bogat narod izrazito posvećen svojoj religiji. Nadalje, kako ističu Logan i Jones u zasebnim istraživanjima, oskudna zemlja domovine kao i oštra klima, ali i želja za otkrivanjem novog svijeta navela je Vikinge na pohode i osvajanja koja će trajati narednih 250 godina.

Kontradiktorno, najveća vikinška vrlina bila je njihova brza prilagodba na način života područja na koja su pristigli, a koja je na kraju uzrokovala njihov postupni raspad. Raspad u smislu da Vikinzi nakon prelaska na kršćanstvo prestaju postojati kao narod koji se održao prethodnih 250 godina s obzirom na to da je religija bila sastavni dio njihove svakodnevice, njihove identifikacije s procesima i događajima oko njih uz prisutnost mnoštvo bogova.

Unatoč negativnim opisima Vikinga odnosno Normana koje u svom istraživanju navodi Lopez može se zaključiti kako su normanski utjecaji nedvojbeno oblikovali izgled i političke odnose Europe od 9. kroz 10. stoljeće te od 1066. godine s Vilimom I. Osvajačem.

Literatura:

1. „Alfred Veliki“ (2018.) *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=1675> (posjećeno: 5. rujna 2018.).
2. Allan, T. (2008.) *Vikinzi*, New York: Barnes & Noble Books.
3. Fitzhugh, W. i Ward, E. (2000.) *Vikings: The North Atlantic Saga*, Washington: Smithsonian Institution Press.
4. Gaff, J. (2002.) *The Vikings*, Bath: Parragon.
5. Goldstein, I. i Grgin, B. (2006.) *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, Zagreb: Novi Liber.
6. „Harald I. Ljepokosi“ (2018.) *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=24363> (posjećeno: 5. rujna 2018.).
7. Jones, G. (1986.) *A history of the Vikings*, Oxford: Oxford University Press.
8. Logan, F. D. (2003.) *The Vikings in history*, London-New York: Routledge.
9. Lopez, R. (1978.) *Rođenje Evrope: stoljeća V-XIV*, Zagreb: Školska knjiga.
10. Morley, J. (1995.) *How would you survive as a Viking*, London: Watts Books.
11. „Normandija“ (2018.) *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44099> (posjećeno: 10. rujna 2018.).
12. Paige, H. (2018.) „Viking Age Influences in Ireland: A Transformation of Urbanism, Economy and Political relations“, završni rad, Eastern Illinois University, Illinois.
13. „Vilim I. Osvajač“ (2018.) *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64647> (posjećeno: 10. rujna 2018.).
14. Vulesica, M. (2011.) „Migracije Vikinga i Mađara od 8.-10. stoljeća“, *Rostra: časopis studenata povijesti Sveučilište u Zadru*, sv. 4(4): 118-138.